Hra na klavír jako CLIL: Pokračující vícejazyčná implementace na ZUŠ

Vašíček Zdeněk

Abstrakt: Ve školním roce 2012/2013 jsem na ZUŠ Tišnov pokračoval v individuální výuce hry na klavír jako CLIL (zahájena 1993). Při komunikaci cizojazyčné (hlavně hudební) slovní zásoby bylo využito šesti cizích jazyků – angličtina, francouzština, italština, němčina, ruština a španělština (ve zkratce: AFINRŠ), z toho poslední dva (R, Š) vůbec poprvé. Výzkumný vzorek zahrnul 14 mých žáků na ZUŠ ve věku 7 až 18 let, navštěvujících ZŠ či gymnázium. V CLIL na ZUŠ si dle zájmu vybrali nejvýše dva cizí jazyky (hlavně A: 65%) i počet nových cizojazyčných lexikálních jednotek pro vyučovací hodinu (3 až 15). Slovníky původní učebnice (VAŠÍČEK, Z.: Hra na klavír s komunikací v cizím jazyce [anglicky nebo německy] čili CLIL. Brno: JAMU, 2008) byly pro další cizí jazyky používány analogicky. Část z jazyků (F, I, Š) jsem se začal učit až se žáky. Dosavadní cizojazyčná komunikace žáků měla různou úroveň, začátečníci kolem A1 dle SERRPJ. Hlavní otázka výzkumu zněla: „Je integrace předmětu hra na klavír s komunikací v cizím jazyce (A, F, I, N, R či Š) pro žáky v mé klavírní třídě na ZUŠ Tišnov vhodná?“ Použil jsem dvě výzkumné metody: 1. pozorování a 2. dotazník s osmi položkami a Likertovou škálou (administrován v lednu 2013). Hlavní otázka byla operacionalizována do dvou položek: 1. předmět ve své integrované podobě je pro žáky přitažlivější, 2. současná podoba integrace je pro žáky únosná. Hlavní otázka byla zodpovězena celkově kladně (4 = SPÍŠE ANO). To žádá vytrvat a problematiku reformulovat.

Klíčová slova: hra na klavír, vícejazyčnost, cizí jazyk, CLIL, základní umělecká škola, alternativní škola, motivace, evaluace.

Abstract: [Title: Piano playing as CLIL: An ongoing multilingual implementation at a Primary Arts School.] In the school year 2012/2013 at the Primary Arts School (PAS) in Tišnov I continued my individual teaching of piano playing as CLIL (started 1993). Six foreign languages – English, French, Italian, German, Russian and Spanish (in brief: EFIGRS), of them the last two (R, S) for the first time, was used for communication of foreign-language (especially music) vocabulary. The research sample involved 14 of my PAS-pupils at the age of 7-18 attending primary schools or grammar school. In CLIL at the PAS they according to their interests chose maximally two foreign languages (mainly E: 65%) as well as a certain number of new foreign-language lexical units (3-15) per lesson. The dictionaries of my original textbook (VAŠÍČEK, Z.: Hra na klavír s komunikací v cizím jazyce [anglicky nebo německy] čili CLIL. Brno: JAMU, 2008) were analogously used for the remaining foreign languages. I began learning a certain part of the languages (F, I, S) only with my pupils. The pupils had different levels of current foreign-language communication, the beginners about A1 according to the CEFR. The main research question sounded: “Is the integration of the subject of piano playing with communication in a foreign language (in E, F, I, G, R or S) suitable for the pupils in my piano class at the PAS in Tišnov?” I used two research methods: 1. observation and 2. questionnaire with eight items and the Likert scale (administered in January 2013). The main question was operationalized

into two items: 1. the subject in its integrated form is more attractive for the pupils, 2. the existing form of integration is tolerable for the pupils. The main question has been answered overall positively (4 = RATHER YES). This requires to endure and to reformulate the problematics.
Key words: piano playing, multilingualism, foreign language, CLIL, primary arts school, alternative school, motivation, evaluation.

1 Úvod

V Evropě je stupňován požadavek vícejazyčnosti: například v podobě CLIL[1], chápané velmi flexibilně[2] a s důrazem na rozvoj komunikativní kompetence.[3] Mezinárodní evropské jazyky[4] lze vidět jako základ uvažovaného vícejazyčného CLIL-kurikula.

2 Průběh clil na zuš tišnov

Ve školním roce 2012/2013 jsem na ZUŠ Tišnov ve své klavírní třídě pokračoval v individuální výuce hry na klavír jako CLIL s komunikací v cizích jazycích: angličtině nebo němčině (zahájeno 1993/1994), francouzštině nebo italštině (zahájeno 2011/2012) a ruštině nebo španělštině (zahájeno 2012/2013). Uplatněné cizí jazyky lze abecedně uvést zkratkou AFINRŠ. Postupoval jsem analogicky podle slovníků v mé učebnici pro CLIL s angličtinou a němčinou.[5] Podrobnosti postupu jsem uvedl na jiném místě.[6] Část cizích jazyků (francouzštinu, italštinu a španělštinu) jsem se začal vážněji učit teprve se žáky.

3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek představoval 14 žáků z mé klavírní třídy na ZUŠ Tišnov, po opotřebování (1 žák odešel) 13 žáků. Částečně se jednalo o nové žáky, z toho 1 žák pokračoval v příbuzném předmětu. Žáci ve věku 7 – 18 let navštěvovali základní školu či gymnázium. Jejich cizojazyčná příprava i úroveň komunikace ve výuce byly rozdílné, začátečníci kolem A1 dle příslušného referenčního rámce.[7] Většinu (9 = 65%, po opotřebování 8 = 60%) jsem vyučoval s angličtinou, ostatní (5 = 35%, po opotřebování 5 = 40%) s dalšími jazyky. Žáci si vybrali počet nových cizojazyčných lexikálních jednotek pro vyučovací hodinu týdně (3-15). Někteří žáci si časem vybrali dva cizí jazyky. (Blíže viz tabulku na konci této studie.)

---

[1] ELSNER, D., KEßLER J.-U. Aspects of Immersion, CLIL and Bilingual Modules: Bilingual Education in Primary School. In: Elsner, D., Keßler J-U. (Eds.) Bilingual Education in Primary School: Aspects of Immersion, CLIL, and Bilingual Modules. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag GmbH + Co. KG, 2013. ISBN 978-3-8233-6782-6

[2] ET 2020: Strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě. Praha: MŠMT, 2010. ISBN 978-80-254-6941-5

[3] JANÍKOVÁ, V., a kol. Výuka cizích jazyků. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3512-2

[4] PRŮCHA, J. Interkulturní komunikace. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1

[5] VAŠÍČEK, Z. Hra na klavír s komunikací v cizím jazyce (anglicky nebo německy) čili CLIL. Brno: JAMU, 2008. ISBN 978-80-86928-44-9

[6] VAŠÍČEK, Z. Hra na klavír jako CLIL – s angličtinou, němčinou, francouzštinou nebo italštinou: Nové poznatky ze ZUŠ. In: Kazelleová, J., Váňová, T. (Eds.) CLIL do škol. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5938-2

[7] Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80–244–0404–4

4 Hlavní otázka výzkumu

Hlavní otázka výzkumu zněla: „Je integrace předmětu hra na klavír s komunikací v cizím jazyce (angličtině, francouzštině, italštině, němčině, ruštině nebo španělštině) pro žáky v mé klavírní třídě na ZUŠ Tišnov vhodná?“ Otázka byla operacionalizována do dvou položek následovně. 1. položka výzkumu: „předmět ve své integrované podobě je pro žáky přitažlivější“. 2. položka výzkumu: „současná podoba integrace je pro žáky únosná“.

5 Metodologie

Uplatnil jsem dvě výzkumné metody: 1. zúčastněné pozorování (v přirozeném prostředí školní třídy) a 2. dotazník (s osmi položkami, neanonymní, zadán v lednu 2013). Sociální žádoucnosti odpovědí[8] bylo čeleno možností žáka kdykoli odejít z integrované výuky zpět do neintegrované. Při vyhodnocení dotazníků jsem využil pětistupňovou Likertovu škálu a medián, který není citlivý ke krajním hodnotám.[9] Celkový výsledek (1. + 2. položka výzkumu souhrnně) jsem zaokrouhlil směrem dolů. (Blíže viz tabulku na konci této studie.)

6 Výsledky

Odpověď na hlavní otázku výzkumu zněla: 4 = SPÍŠE ANO. Jinak řečeno: „Integrace předmětu hra na klavír s komunikací v cizím jazyce (angličtině, francouzštině, italštině, němčině, ruštině nebo španělštině) je pro žáky v mé klavírní třídě na ZUŠ Tišnov spíše vhodná (než nevhodná).“ Stručně k interpretaci hlavních odchylek ve výsledcích. (V tabulce na konci této studie jsou zmíněné odchylky podtrženy stejně jako jména žáků – nositelů odchylek.) Někteří žáci uvedli, že si doma neopakují slovíčka pro CLIL. Cizojazyčné výkony přinejmenším Dušana a Tamary to dle mého soudu mohlo výrazně poznamenat. Vojtěchovi nevyhovovala vlastní cizojazyčná produkce („mluvení“): doložil tak svou dlouhodobější receptivní orientaci nebo spíše obavy před učitelem? Taťána nepovažovala výuku s němčinou za zajímavější než výuku bez němčiny: ve třídě použila výraz „přesycení cizím jazykem“. U španělštiny – pro ni nového jazyka – tomu bylo opačně. Stručně k doplňující položce výzkumu. Vojtěchovi se líbilo, že učitel mu předehrává nové skladby, ale nelíbilo, že výuka probíhá v určitý den týdne. Markovi se nelíbilo, že neumí dobře němčinu: domnívám se, že jako začátečník byl na sebe zbytečně přísný. Tamaře se nelíbilo, že mnohdy nerozuměla instrukcím: opakuji, co jsem k ní uvedl výše.

7 Závěr. Směry dalšího postupu

Dosažené výsledky v CLIL v mé klavírní třídě na ZUŠ Tišnov byly – jak se mi výše zdálo – celkově spíše kladné než záporné. Domnívám se, že bude dobré vytrvat a problematiku předmětu „hra na klavír jako CLIL“ reformulovat, resp. postupně rozvinout takto: 1. doplnit jednotlivá cizojazyčná lexika (analogicky k angličtině a němčině ve slovnících

[8] ČÁP, J., MAREŠ, J. Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7
[9] ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K., a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0

mé učebnice zmíněné výše) a 2. vytvořit sedmijazyčné (česko-anglicko-francouzsko-italsko-německo-rusko-španělské) slovníky různého rozsahu.

Literatura

ČÁP, J., MAREŠ, J. Psychologie pro učitele (2. vydání). Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7

ELSNER, D., KEßLER J.-U. Aspects of Immersion, CLIL and Bilingual Modules: Bilingual Education in Primary School. In: Elsner, D., Keßler J-U. (Eds.) Bilingual Education in Primary School: Aspects of Immersion, CLIL, and Bilingual Modules. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag GmbH + Co. KG, 2013. ISBN 978-3-8233-6782-6

ET 2020: Strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě (1. vydání). Praha: MŠMT, 2010. ISBN 978-80-254-6941-5. Dosažitelné z: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:CS:PDF

JANÍKOVÁ, V., a kol. Výuka cizích jazyků (1. vydání). Praha: Grada Publishing, a. s., 2011. ISBN 978-80-247-3512-2

PRŮCHA, J. Interkulturní komunikace (1. vydání). Praha: Grada Publishing, a. s., 2010. ISBN 978-80-247-3069-1

Společný evropský referenční rámec pro jazyky (1. české vydání). Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80–244–0404–4. Dosažitelné z: http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K., a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách (1. vydání). Praha: Portál, s r. o., 2007. ISBN 978-80-7367-313-0

VAŠÍČEK, Z. Hra na klavír jako CLIL – s angličtinou, němčinou, francouzštinou nebo italštinou: Nové poznatky ze ZUŠ. In: Kazelleová, J., Váňová, T. (Eds.) CLIL do škol (1. vydání). Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5938-2. Dosažitelné z: https://is.muni.cz/repo/1083069/sbornik_CLIL.pdf

VAŠÍČEK, Z. Hra na klavír s komunikací v cizím jazyce (anglicky nebo německy) čili CLIL [Piano Playing with Communication in a Foreign Language (English or German) or CLIL] (1. vydání). Brno: JAMU, 2008. ISBN 978-80-86928-44-9

MgA. et MgA., PhDr. Zdeněk Vašíček, Ph.D. et Ph.D.
ZUŠ
Dvořáčkova 316
666 01 Tišnov
e-mail: zus@zustisnov.cz

TABULKA S VYHODNOCENÍM DOTAZNÍKŮ PRO ŽÁKY (ÚDAJE K 15. 01. 2013)

Jméno žáka zařazeného do předmětu „hra na klavír jako CLIL“ v mé klavírní třídě na ZUŠ	Dušan	Abraham	Vojtěch	Evelyna	Josef	Amálie	Tamara	Milan	Marek	Nina	Klára	Taťána	Valentina	**Medián**
Pořadové číslo žáka	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	
CJ v CLIL v mé klavírní třídě na ZUŠ	A	A	A	A	A	A	A	I	A / N	N / A	A / R	N / Š	F	
Věk žáka v rocích	7	9	9	13	13	13	14	10	13	15	13	16	18	
Druh VVŠ žáka	ZŠ	ZŠ	ZŠ	ZŠ	8G	ZŠ	8G	ZŠ	ZŠ	ZŠ	ZŠ	4G	4G	
Třída žáka na VVŠ	2	4	4	8	sek	8	ter	5	7	9	8	1	4	
CJ na VVŠ studován v rocích	1,5	2,5	2,5	3,5	4,5	5,5	6,5	0	5,5 / 0,5	2,5 / 8,5	5,5 / 1,5	6,5 / 0,5	3,5	
CJ v CLIL v mé klavírní třídě na ZUŠ v rocích	0,5	0,5	1,5	1,5	1,5	0,5	1,5	1,5	1,5 / 0,4	1,5 / 0,5	1,5 / 0,5	1,2 / 0,2	1,5	
Počet nových lexikálních jednotek v CLIL v mé klavírní třídě na ZUŠ týdně	3	3	3	5	6	10	10	15	5 / 3	6 / 10	5 / 5	10 / 3	10	
Aktuálně používaný slovník v CLIL v mé klavírní třídě na ZUŠ	M	M	M	S	S	S	S	S	S / V	M / S	S / M	S / V	S	

Poř. č.	Znění dotazníkové položky (zde zkrácené kvůli úspoře místa)														
	1. položka výzkumu: **přitažlivost**														
3.	S CJ je výuka zajímavější	5	4	4	4	5	5	4	5	5/5	5/5	5/5	2/4	5	**5**
6.	Bez CJ by mě to mrzelo	3	5	5	3	4	5	3	5	5/5	4/4	5/5	3/4	5	**5**
2.	Opakuji si doma slovíčka CJ pro CLIL	2	4	2	2	2	4	2	4	3/4	4/4	4/4	4/4	4	**4**
	Medián	**3**	**4**	**4**	**3**	**4**	**5**	**3**	**5**	**5**	**4**	**5**	**4**	**5**	**4,5***
	2. položka výzkumu: **únosnost**														
1.	Průběh jednotlivé lekce CLIL mi vyhovuje	4	5	5	4	5	5	4	5	4/5	5/5	5/5	3/5	5	**5**
5.	Celkový počet nových slovíček v CJ týdně mi vyhovuje	4	5	4	5	5	5	4	4	4/4	5/5	5/5	4/5	4	**5**
4.	Mluvit v CJ mi vyhovuje	3	5	2	5	5	5	3	5	4/4	5/5	5/5	5/4	4	**5**
	Medián	**4**	**5**	**4**	**5**	**5**	**5**	**4**	**5**	**4**	**5**	**5**	**4,5**	**4**	**5**
	Hlavní otázka výzkumu **= 1.+2. položka výzkumu** **souhrnně (medián)**	**3,5**	**4,5**	**4**	**4**	**4,5**	**5**	**3,5**	**5**	**4,5**	**4,5**	**5**	**4,25**	**4,5**	**4***

	Doplňující položka výzkumu														
7.	Nejvíc se mi v CLIL líbí …	-	n	j	-	n	n	n	p	z/z	n/n	n/n	p/r	z	
8.	Nejvíc se mi v CLIL nelíbí …	-	-	j	-	-	-	j	-	-/j	-/-	-/-	-/-	-	

Vysvětlivky k tabulce

* výsledek zaokrouhlen

ZUŠ základní umělecká škola; VVŠ všeobecně vzdělávací škola; ZŠ základní škola; 4G čtyřleté gymnázium; sek sekunda; ter tercie; 8G osmileté gymnázium; CJ cizí jazyk; A angličtina; F francouzština; I italština; N němčina; R ruština; Š španělština; V „Vstupní slovník“ (17 lexikálních jednotek v každém cizím jazyce); M „Malý slovník“ (76 lexikálních jednotek v každém cizím jazyce); S „Střední slovník“ (442 lexikálních jednotek v každém cizím jazyce); p procvičení cizojazyčné konverzace; r rozvíjení dalšího jazyka; z zajímavější výuka/hodina; n nabytí větší slovní zásoby; j jiná odpověď (podrobněji viz 6. kapitolu této studie výše); - bez odpovědi